

STORTINGET

Innst. 141 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:28 S (2022–2023)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Erlend Wiborg og Christian Tybring-Gjedde om frys av all bistand til stater som direkte eller indirekte støtter opp om Russlands krig i Ukraina

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fryse alle bistandsoverføringer som direkte eller indirekte går til landene som enten stemte mot eller avsto fra å stemme for fordømmelsen av Russland i FNs generalforsamling 12. oktober 2022. Unntak gjøres for nødhjelp.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Nils-Ole Foshaug, Steinar Krogstad og Rigmor Aasrud, fra Høyre, Hårek Elvenes, Ingjerd Schou, Erna Solberg og lederen Ine Eriksen Søreide, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Bengt Fasteraune, fra Fremskrittspartiet, Sylvi Listhaug og Christian Tybring-

Gjedde, fra Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, fra Rødt, Bjørnar Moxnes, fra Venstre, Guri Melby, og fra Kristelig Folkeparti, Dag-Inge Ulstein, viser til at grunnlaget for det foreliggende representantforslaget er resolusjon ES-11/4 fattet av FNs generalforsamling 12. oktober 2022. Resolusjonen erklærte de såkalte folkeavstemningene som Russland gjennomførte på okkupert territorium i Øst-Ukraina, for ugyldige, i tillegg til å kreve umiddelbar og betingelsesløs tilbaketrekning av russiske styrker fra disse områdene. Komiteen viser til at kun fem stater, herunder Belarus og Russland, stemte imot resolusjonen, mens Norge og hele 142 andre stater stemte for.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at en frysing av utviklingshjelp i tråd med representantforslaget vil ramme land som stemte avholdende under voteringen, mens forslaget ikke omtaler de ti statene som var fraværende under avstemningen.

Flertallet viser til utviklingsministerens vurdering av representantforslaget, hvor det blant annet trekkes frem at det ikke uten videre kan konkluderes med at land som avstod i avstemningen 12. oktober, støtter Russlands krigføring i Ukraina. Utviklingsministeren påpeker videre at kun en begrenset del av norsk bistand går direkte til samarbeidslandenes myndigheter, og at store deler kanaliseres gjennom FN-systemet og de internasjonale utviklingsbankene. Flertallet deler utviklingsministerens bekymring for at Ukraina-krisen kan bli en kile som øker avstanden mellom Vesten og det globale sør.

Komiteen mener at det er viktig at Norge og andre land som støtter Ukraina, er bevisste på russiske fordekte og åpne forsøk på å oppnå innflytelse i tredjeland. Man kan også arbeide for å begrense internasjonal støtte til Russland gjennom eksempelvis målrettet arbeid for å avsløre og motvirke fordekte russiske tiltak. I alle tilfeller må Norge tydeliggjøre sine synspunkter på krigen i internasjonale fora og i bilateral dialog med andre land.

Komiteen deler videre utviklingsministerens bekymring for redusert global tillit. Ifølge FN er vi i dag vitne til den største matkrisen i moderne tid, og det er nå slik at dersom alle som hadde behov for nødhjelp, bodde i ett land, ville dette vært det fjerde største landet i verden. Det er viktig at det engasjementet som Norge og likesinnede land viser for Ukraina, ikke fører til at man mister av syne de store utfordringene knyttet til fattigdom, helse, matsikkerhet, utdanning med mer i resten av verden.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt meiner representantforslaget vil kunna byggja opp om ei blokkdelt verd. Desse medlemmene er bekymra for at Russlands brutale og folkerettsstridige krig mot Ukraina kan forsterka ei splitting av verdssamfunnet mellom Vesten og resten, og meiner at vestlege land bør handtera dei internasjonale ringverknadene av krigen på ein klok måte for å unngå dette. Som utviklingsministeren peikar på, er det mange historiske, politiske og økonomiske grunnar til at 35 land avstod frå å stemme i avstemminga det blir vist til i representantforslaget. Desse medlemmene meiner ei blokkdelt verd er negativt for norske interesser. Respekten for folkeretten og menneskerettane er avhengig av ei konsekvent haldning og må ikkje underordnast lojalitet til ei stormakt framfor andre. Desse medlemmene peikar også på at ei blokkdelt verd vil gjera det vanskeleg, om ikkje umogleg, å løysa dei globale krisene vi står i. Klimakrisa, naturkrisa og ulikskapskrisa kan best løysast gjennom multilaterale samarbeid.

Desse medlemmene merkar seg at det går lite bistand direkte til styresmakter, og at premisen for forslaget om å frysa bistanden dermed er svakt. Tvert imot går mykje av utviklingsfinansieringa til og via internasjonale organisasjonar og sivilsamfunnsorganisasjonar. Desse medlemmene understrekar viktigheita av at Noreg støttar sivilsamfunn, menneskerettsforkjemparar og demokratiørslar som vågar å stå opp mot autori-

tære regime og for demokrati, likeverd og fred. Å straffa innbyggjarane for haldningar styresmaktene deira gir uttrykk for, vil dessutan kunna ha den motsette effekten av det forslagsstillarane vil oppnå.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser det som naturlig at land som ikke klart tar avstand fra Russlands ulovlige krig mot Ukraina, får reaksjoner på sine holdninger gjennom frys av bistandsmidler. Disse medlemmer ser at flere land kan ha hatt ulike motiv for å unnlate å stemme, men det er viktig for disse medlemmer at Norge gjennom sine handlinger viser at det forventes at land som er bistandsmottakere, også må vurdere hvor deres verdigrunnlag ligger. Dersom målet med bistandsoverføringer er å bygge tryggere og bedre hverdager for de som lider, må også nasjonene vise at de respekterer menneskerettigheter og krigens folkerett. Det gjør man ikke ved ikke aktivt å fordømme Russlands krigføring i Ukraina. Disse medlemmer mener det ikke er naturlig å ha reaksjoner overfor de land som ikke var til stede, da årsaken til fravær ikke er kjent og det dermed ikke har vært gjort et aktivt bevisst valg i avstemningsprosessen fra de fraværende landenes side.

Disse medlemmer mener at bistand er med på å bygge opp legitimiteten og innflytelsen til mottagende lands myndigheter. Det er historisk også eksempler på at bistandsmidler direkte og indirekte har bidratt til å berike de styrende myndigheter personlig. I denne sammenheng viser disse medlemmer også til at Riksrevisjonen i 2021 offentliggjorde en rapport hvor den blant annet har påpekt at bistand gjennom fond ikke nødvendigvis bidrar til å nå Norges utviklingspolitiske mål. Flere fond kan ikke dokumentere at bistanden når menneskene den er ment for. Betydelige kostnader går med til administrasjon og drift. Det er uvisst om bistanden er kostnadseffektiv. Utenriksdepartementet har ikke en overordnet strategi. Derfor mener disse medlemmer at det er viktig å få kontroll med bistandsmidlenes nytte og hensikt og benytte dem aktivt for å påvirke myndighetene i mottakerlandene til å foreta også etisk riktige prioriteringer i blant annet avstemninger i FN.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Ko m i t e e n har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:28 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Erlend Wiborg og Christian Tybring-Gjedde om frys av all bistand til stater som direkte eller indirekte støtter opp om Russlands krig i Ukraina – vedtas ikke.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 20. desember 2022

Ine Eriksen Søreide

leder

Ingjerd Schou

ordfører

Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Ine Eriksen Søreide

Oslo, 23. november 2022

Uttalelse fra Utenriksdepartementet ang. Dokument 8: 28 S (2022-2023)

Jeg viser til Utenriks- og forsvarskomiteens brev av 15. november 2022 om Dokument 8:28 S (2022-2023) fra representantene Sylvi Listhaug, Erlend Wiborg og Christian Tybring-Gjedde om frys i all bistand til stater som direkte eller indirekte støtter opp om Russlands krig i Ukraina.

Jeg deler representantenes syn på at det er nødvendig å opprettholde det internasjonale presset mot Russlands krigføring i Ukraina. I tråd med dette var det et viktig signal at et overveldende flertall av FNs medlemsland nok en gang stemte imot Russlands grove folkerettsbrudd i FNs generalforsamling 12. oktober. Dette viser at Russland fortsetter å være isolert.

Jeg mener imidlertid at premisset for representantforslaget er svakt fundert. Man kan ikke uten videre slutte at land som avstod i avstemningen 12. oktober, støtter Russlands krigføring i Ukraina.

I alt 35 land avstod fra å stemme i avstemningen som det vises til i representantforslaget. Årsakene til dette er sammensatte. Vi vet at noen av landene har tette historiske, politiske og økonomiske bånd til Russland. Andre ønsker nok generelt ikke å ta stilling til denne typen internasjonale konflikter.

Reaksjonene på og holdningene til krigen i Ukraina, kan også leses inn i bredere utviklingstrekk, der man har sett en bevegelse i retning av svekket global tillit. Sett med europeiske øyne, representerer Ukraina-krigen en skjebnestund for kontinentet. Men det er mulig å forstå at perspektivet kan være annerledes hvis ståstedet for eksempel er det afrikanske kontinentet. Derfra ser man kanskje først og fremst at penger og politisk oppmerksomhet strømmer mot Ukraina i en helt annen skala enn det som blir de mange

og vedvarende krisene på det afrikanske kontinentet til del. Man ser at holdningen i Europa til flyktninger fra Ukraina er en annen enn den er til de som kommer fra andre deler av verden. Vi vet også at pandemien har truffet fattige land hardt og at det gjør seg gjeldende betydelig frustrasjon knyttet til det som opplevdes som skjevfordeling av vaksiner. Nå er det de samme landene som rammes hardest av økte mat- og energipriser som følge av krigen. Som Ghanas president Akufo-Addo har formulert det; «Bombene som faller over Ukraina, rammer også oss».

Der bistanden før var utviklingspolitikkenes viktigste virkemiddel, er dette bildet nå mer sammensatt. Utviklingsland finansierer nå mer av sine egne utgifter og har en større tilgang på kapital utenfra enn før. Vi hverken krever eller forventer at land vi samarbeider med, stemmer som vi ønsker i multilaterale fora. Vi må ha respekt for at land tar sine egne beslutninger.

Som avstemmingen i generalforsamlingen viste, tar langt de fleste land klar avstand fra Russlands folkerettsstridige krig i Ukraina. I den forbindelse er det også viktig å poengtere at det globale sør faktisk har vært avgjørende i å mobilisere støtte i multilaterale fora for Ukraina-relaterte resolusjoner.

Foruten Russland, var det fire land som stemte imot resolusjonen; Belarus, Nord-Korea, Syria og Nicaragua. Norge bidrar i år med om lag 750 millioner kroner til den humanitære innsatsen i Syria. Uavhengig av hva vi måtte mene om Assad-regimet, er det et faktum at de menneskelige lidelsene er omfattende og behovene massive i det krigsherjede Syria.

Et annet viktig forhold er at bare en begrenset del av norsk bistand går direkte til samarbeidslandenes myndigheter. Den begrensede bistanden vi gir gjennom eller til myndighetene i et land er også i liten grad direkte pengeoverføringer. Store deler av norsk bistandsinnsats kanaliseres gjennom FN-systemet og de internasjonale utviklingsbankene.

En betydelig andel av norsk bistand går til internasjonale hjelpeorganisasjoner og lokale sivilsamfunnsorganisasjoner. Dette er organisasjoner som fungerer som vaktbikkjer overfor sine lands myndigheter. Mange jobber også tett med norske organisasjoner, som utgjør førstelinjen i vårt internasjonale engasjement og som leverer livsnødvendig hjelp til mennesker i nød, ikke til regimene. Selv om de bor i Syria eller Afghanistan.

I det som forventes å bli en langvarig politisk, økonomisk, og militær konfrontasjon med Russland vil det være viktig å bevare det multilaterale systemets roller og funksjoner. Det har tjent verden godt gjennom mange år. Et velfungerende multilateralt system vil også være avgjørende for å lykkes med den omfattende bistandsinnsatsen som vil finne sted i Ukraina framover.

I en situasjon med svekket globale tillit og et multilateralt system under press, tror jeg det er avgjørende at vi bidrar til at Ukraina-krisen ikke blir en kile som øker avstanden

mellom vesten og det globale sør. Da trenger vi tillitsbyggende tiltak, ikke tiltak som aksentuerer latente motsetninger.

Med vennlig hilsen

Anne Beathe Tvinnereim

